
BORZSÁK ISTVÁN

RITOÓK ZSIGMOND

Borzsák István (Monor, 1914. 12. 24. – Budapest, 2007. 12. 9.) a Budapesti Református Gimnáziumban tett érettségi után a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem (ma: ELTE) Bölcsészettudományi Karának latin – görög – német szakára iratkozott be (a németet a második év után elhagyta), egyidejűleg pedig felvételt nyert az Eötvös Collegiumba. Egyetemi tanulmányai alatt különösen Kerényi Károly és Alföldi András tett rá nagy hatást. 1936-ban doktorált Alföldinél, disszertációja (*Die Kentnisse des Altertums über das Karpatenbecken*) nemzetközi feltűnést keltett. A következő évben szerezte meg a tanári oklevelét, és az Országos Széchényi Könyvtár munkatársaként elvégezte a nemzeti könyvtár, valamint a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének felsőfokú könyvtárosi tanfolyamát is. 1937 és 1939 között az Eötvös Collegium seniora volt, 1940-től az akkor a Markó utcában levő Berzsényi Gimnázium tanára volt.

Tudományos munkásságát is folytatta, ő írta (Alföldi ajánlására) a Pauly – Wissowa féle *Realencyclopädie Ornamenta* cikkét, számos római irodalomtörténeti dolgozatot publikált az Egyetemes Philologiai Közönyben és a *Hermesben*, s a *latin nyelv szelleme* címmel egy önálló kis kötetet. 1941-ben lett magántanár (Cicero-interpretációk). Mindezt újra meg újra katonának behíva. 1945-ben szovjet hadifogságba esett, ahonnan csak 1947-ben tért haza. A fogság embertelen körülményei között is képezte magát: megtanult oroszul, s amikor hazakerült, egy ideig orosz fordításokból élt meg, mígnem 1948-ban mint középiskolai tanár az egyetemre nyert beosztást.

Folytatta, vagy inkább újra kezdte tudományos munkásságát, s 1953-ban, mikor a Bölcsészkar kettévált, a Történettudományi Kar Ókortörténeti Tanszékének lett tanszékvezető professzora. Nem sokáig. 1957 júniusában 1956-os magatartása miatt állásvesztésre ítélték. Rövid állástalanság után az Egyetemi Könyvtárban kapott állást (az ifjúságtól elszigetelve). Itt készült könyve, *Az antikvitás XVI. századi képe* (1960) és számos fontos tanulmánya.

1963-ban végre kinevezték a debreceni egyetem klasszika-filológiai tanszékére egyetemi tanárnak. Borzsák e tanszékét az ókortudomány egy nemzetközileg ismert és elismert kutatóközpontjává építette ki, részben maga és munkatársai – általa serkentett – tudományos munkássága, részben az általa létrehozott, idegen nyelvű folyóirat, az *Acta Classica* révén. (Közben állandóan készültek róla az ügynökjelentések.) Temérdek kisebb és nagyobb tanulmány mellett ekkor írta a *Realencyclopädie XI.* pótkötete számára a könyvterjedelmű Tacitus-cikket. Sokirányú munkásságának középpontjában ekkor főleg Tacitus állt, de ebben az időben kezdett el a Horatiuszöveggyománnyal is foglalkozni. Ez irányú kutatásainak gyümölcse lett a később, 1984-ben a Bibliotheca Teubnerianában megjelent Horatius-kiadás.

(Borzásák 1969 és 1975 közt már elkészítette az első teljes magyar kommentárt Horatius valamennyi költeményéhez.) A kiadás elég szerencsétlenül a Shackleton Bailey-féle kiadással egy időben jelent meg, s a kritikák a kor szellemének megfelelően a Shackleton Bailey-féle, konjektúrákban bővelkedő kiadást ünnepezték, Borzásák konzervatív szövegét méltatlanul kicsinyelték.

Borzásák ekkor már (1978 óta) az ELTE Latin Tanszékének professzora volt (megint felvirágoztatva egy tanszékét), s egy újabb témával foglalkozott: a Nagy Sándor hagyomány hatásával a hellénisztikus görög és a római történetírásra, sőt a magyar irodalomra, számos addig fel nem ismert hatást derítve ki. Közben elkészítette Tacitus *Annales-e* első hat könyvének kritikai kiadását (1992, Teubner), és az *Auctores Latini* sorozat számára Tacitus *Agricolája* kitűnő kommentárral ellátott kiadását. Örök kár, hogy ez a kommentár csak magyarul olvasható, a tervezett német kiadás nem valósult meg.

Tudományos munkássága azonban mindezeknél is szélesebb volt. Nincs olyan jelentősebb író, akivel legalább egy tanulmányban ne foglalkozott volna; írt Janus Pannoniusról és más magyarországi latin nyelven író szerzőkről, tevékeny tagja volt a Magyarországi Középkori Latinság Szótára szerkesztőbizottságának, foglalkozott a magyar ókortudomány történetével, (Budai Ézsaiásról és Ábel Jenőről könyvet is írt.) Tanulmányai hét kötetben jelentek meg (*Dragma I–VII*, Budapest, Telosz Kiadó, 1994–2006).

Megpróbáltatásokban nem szűkölködő életének utolsó harmadában végre sokféle elismerésben is részesült (akadémiai tagság, akadémiai aranyérem, Széchenyi-díj, Herder-díj, a göttingeni Akadémia tagsága, 70 éves doktor-jubileum, számos díszdoktorság itthon és külföldön stb.), a legőszintébb elismerés azonban, s ez hosszú tanári pályáján végigkísérte, tanítványai hálája, tisztelete és szeretete volt.

Hogy mit jelentett tanítványai számára, s hogy milyen széles körben hatott, mutatja a halála után kiadott, csaknem ezeroldalas kötet (*Pietas non solum Romana*. Ed. A. Czeglédy et al. Budapest: Typotex Kiadó, Eötvös Collegium. 2010, benne Borzásák műveinek teljes bibliográfiája. A mű online elérése: <http://clph.elte.hu/gam/GSBorzsak/borzsak-vegl.pdf>).

Óvodamúzeum, Martonvásár

**Tersanszky Józsi Jenő a magyarok történetét elbeszélő
könyvének angol változata 1938-ból, Cserépfalvi kiadásában**